

УДК 339.5:658

Зеліч В.В.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА З ТРАНСКОРДОННИМИ ПАРТНЕРАМИ УКРАЇНИ ТА ЗАКАРПАТТЯ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ

У статті визначено основні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі Закарпаття із транскордонними партнерами. Проаналізовано транскордонний вплив на зовнішню торгівлю Закарпаття, досліджено загальні тенденції розвитку торгівлі з країнами Митного союзу (МС) та Європейського Союзу (ЄС); визначено головні проблеми та недоліки у формуванні торговельних відносин. Сформовано основні пріоритетні напрями розвитку відносин міжнародних транскордонних партнерів Закарпаття. Обґрунтовано шляхи підвищення ефективності співпраці у торговельній сфері із транскордонними партнерами Закарпаття.

Ключові слова: експорт, імпорт, товарна позиція, зовнішньоторговельні пріоритети, промислові товари, транскордонне співробітництво, зовнішня торгівля, транскордонна торгівля, транскордонний вплив, торговельні партнери.

Постановка проблеми. Важливим фактором розвитку сучасного міжнародного бізнесу є транскордонне співробітництво (ТКС) як сучасна форма міжнародної співпраці регіонів, що впливає на процеси регіоналізації та глобалізації України в цілому. Розширення географічних меж дії, форм і сфер впливу транскордонного співробітництва зумовлюють його провідну роль у залученні прикордонних регіонів до інтеграційних процесів.

Однією із головних форм здійснення міжнародних економічних відносин є зовнішня торгівля, яка реалізується через особливу її форму – транскордонне співробітництво. У сучасних умовах інтеграції України у світове співтовариство, суттєвий вплив справляється такими факторами, як політичним, економічним, соціальним, ідеологічним. Це, в свою чергу, впливає на вибір партнерів у транскордонному співробітництві держав, на обсяг здійснення експортно-імпортних операцій. Зовнішньоторговельні операції завжди виступали показниками-індикаторами функціонування національної економічної системи та показником участі країни у міжнародному поділі праці, її інтеграції у світове співтовариство. З одного боку, транскордонна торгівля виступає віддзеркаленням загальнонаціональних тенденцій у розвитку сфер та галузей економіки, з іншого – відображає рівень використання транскордонного потенціалу для підвищення ефективності торговельної співпраці між прикордонними економічними системами. Ще Фрідріх Ліст казав: «...кожна країна має нарощувати промислово-експортний потенціал нації». Зовнішня торгівля є тим механізмом, що дає можливість подолати кризові явища в національній економіці країни, стати її постійним оздоровчим елементом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості торговельно-економічних відносин у контексті розвитку експортного потенціалу нашої країни досліджували багато вітчизняних і зарубіжних економістів та фахівців. Вагомий внесок у розвиток цієї наукової проблематики зробили: Л. Абалкін [1], В.С. Михайлов [2], Р.О. Кулинич [3], Н. Савко [4], О.Д. Давидов [5] та інші.

Однак, враховуючи поглиблену теоретичну розробленість у сфері макро- та мікроекономічного аналізу експортного потенціалу в умовах динамізації і глобалізації інтеграційних процесів, невирішеним залишається питання практичного втілення інтеграційної стратегії країни щодо конкурентоспроможності національного експорту на ринку товарів і послуг країн Митного союзу та Європейського Союзу. Ці питання досліджували такі науковці регіону, як С.В. Сембер, В.П. Приходько, В.П. Мікловда, С.Ю. Сойма та інші. Можна виокремити основні чинники стрімкого розвитку міжнародної торгівлі: міжнародний поділ праці, інтернаціоналізація виробництва, науково-технічна революція, збільшення частки послуг, діяльність транснаціональних корпорацій на світовому ринку, економічна торговельна інтеграція, зростання кількості країн з відкритими економічними системами та інші. Сучасні економічні перетворення в Україні, підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом спричинюють необхідність не тільки змістового аналізу процесів у міжнародній торгівлі, але й визначення основних шляхів підвищення ефективності співпраці у торговельній сфері із транскордонними партнерами Закарпаття як регіону, де зосереджується великий потенціал для використання транспортної інфраструктури та переваг наявності кордонів з ЄС.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження стану та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі Закарпаття із транскордонними партнерами та визначення основних

© Зеліч Вікторія Вікторівна, к.е.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу, логістики та менеджменту, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Закарпатська область

шляхів підвищення ефективності їх співпраці у торговельній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на наявність 19 прикордонних регіонів, Україна характеризується потужним транскордонним потенціалом та особливими можливостями розвитку співробітництва на сухопутному та морському кордонах.

Про зовнішню торгівлю, як одну з ключових сфер ТКС, свідчить активність прикордонних областей у зовнішній торгівлі України. Станом на 2012 рік частка прикордонних областей у загальноукраїнському імпорті становила 38,1%, частка прикордонних областей у експорті – 53,1%, у зовнішньоторговельному обороті – 45,2% [6].

Прикордонні регіони мають низку переваг щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Особливістю таких регіонів є їхня віддаленість від центральних ринків країни та близькість до ринків сусідніх держав, що надає їм додаткових можливостей у зовнішньоторговельних зв'язках [6].

Закарпатський регіон межує з 4 європейськими країнами: на півдні з Румунією, на південному заході з Угорщиною, на заході зі Словаччиною, на північному заході з Польщею. Тому зовнішня торгівля цього регіону може забезпечити значні поповнення до державного бюджету. Розвиток зовнішньої торгівлі, зокрема нарощування експорту, збільшення або, принаймні, збереження його питомої ваги у світовій торгівлі є надзвичайно важливим чинником функціонування економіки не тільки в нашій області, а й в Україні в цілому.

Основні країни-партнери Закарпаття в експортно-імпортних операціях.

Закарпаття – це унікальне перехрестя економічних, підприємницьких, торговельних, транспортних шляхів, що сприяє розвитку і подальшому поглибленню всебічного міждержавного співробітництва, перетворенню краю у міжнародний регіон відпочинку, лікування, туризму й спорту.

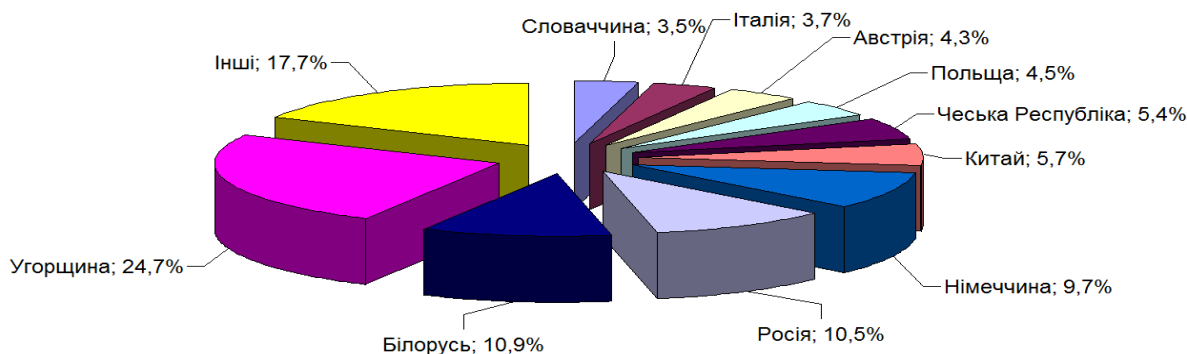
Кожна торгівля характеризується відповідно від її географічної та товарної структури. Україна належить до країн із високою експортною квотою у валовому внутрішньому продукті (ВВП) та до держав з відкритою економікою, на яку припадає 0,07% світового ВВП і 0,3% світового експорту. Зовнішня торгівля є пріоритетним напрямом зовнішньоекономічної стратегії України, оскільки сьогодні вона забезпечує значні надходження до державного бюджету країни [7]

Активне включення України в інтегрований європейський простір вимагає приєднання Закарпаття як прикордонного регіону до системи європейських транспортних коридорів, що, в свою чергу, змінить просторове становище України в загальній транспортній системі Євразійського континенту.

Закарпаття, як і інші області України, потребує інвестицій у розвиток економічної діяльності. Політична нестабільність, відсутність системи заходів для безпеки інвестицій у країні, несприятливий інвестиційний клімат та низка інших факторів негативно впливають на розвиток інвестиційної діяльності регіону та країни. Географічне положення та природні фактори області виступають її конкурентними перевагами також і у сфері зовнішньої торгівлі. Враховуючи пріоритетність зовнішньоекономічної діяльності для економіки краю, важливим є подальший розвиток прикордонної інфраструктури як з українського боку, так і з боку країн Євросоюзу.

Аналіз зовнішньої торгівлі товарами області за січень-вересень 2014 року свідчить про спад зовнішньоторговельного обороту в порівнянні з показником аналогічного періоду 2013 року на 142 173,4 тис. дол. США (5,7%). Експорт товарів збільшився на 73 071,4 тис. дол. США (7,6 %), а імпорт зменшився на 215 244,8 тис. дол. США (14,1 %) [14].

Доцільно також розглянути географічну структуру партнерів Закарпаття та даних товарообороту (рис.1).

Рис.1. Географічна структура основних країн-партнерів Закарпаття при здійсненні зовнішньоторговельних операцій [14]

Згідно з географічною структурою партнерів Закарпаття та даних товарообороту можна констатувати, що саме Угорщина залишається одним із найбільших торговельних партнерів Закарпаття. Основними країнами-партнерами Закарпатської області у сфері зовнішньої торгівлі протягом січня–вересня 2014 року були: Угорщина, питома вага якої становить 24,7 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі товарами області, Білорусь – 10,9 %, Російська Федерація – 10,5%, Німеччина – 9,7 %, Китай – 5,7%, Чеська Республіка – 5,4 %.

Найбільші обсяги експорту товарів у Закарпатській області у звітному періоді здійснено до Угорщини, що становить 44,6 % від загального обсягу експорту товарів області, та Російської Федерації відповідно – 13,1%.

Основними країнами-постачальниками товарів у Закарпатську область були: Білорусь – 19,1 % від загального обсягу імпорту області, Німеччина – 11,5 %, Китай – 10,1%, Угорщина – 9,1%, Російська Федерація – 8,4%. Частка обсягу зовнішньої торгівлі Закарпатської області з сусідніми країнами в цілому, а саме з Угорщиною, Словаччиною, Румунією та Польщею у період січень–вересень 2014 року становила 33,9 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі, а їх загальний зовнішньоторговельний оборот становив 794,6 млн. дол. США. Сальдо зовнішньоторговельного балансу країн-сусідів, кордони яких межують із Закарпатською областю, було позитивним і становило 416,3 млн. дол. США [14].

На сьогодні зовнішньоекономічне співробітництво Закарпаття – прикордонного регіону України та прикордонних з нею регіонів Європейського Союзу – Польщі, Словаччини, Угорщини і Румунії, динамічно розвивається.

Значну частку експорту групи товарів у вищезазначеному періоді 2014 р. становили:

- механічне обладнання; машини та механізми; електрообладнання та їх частини; пристрої для запису або відтворення звуку – 64,1%;
- текстильні вироби – 9,1%;
- різні товари і вироби – 8,4%;
- деревина і вироби з деревини – 6,1%.

Основними товарними позиціями щодо імпорту у січні–вересні 2014 року в Закарпатській області були:

- механічне обладнання; машини та механізми; електрообладнання та їх частини; пристрої для запису або відтворення звуку – 35,6 %;
- мінеральні продукти – 32,2 % [14].

Частка країн Європейського Союзу у загальних обсягах зовнішньої торгівлі товарами Закарпатської області за підсумками січня – вересня 2014 року становить 62,1%. Зовнішньоторговельний оборот області з країнами-членами ЄС за зазначений період становить 1452,4 млн дол. США, у тому числі експорт товарів становить 869,2млн дол. США або 84,4% всього

експорту товарів області, імпорт – 583,2 млн дол. США або 44,5% всього обсягу імпорту товарів.

Сальдо зовнішньої торгівлі товарами з Європейським Союзом позитивне і становить 286,1млн дол. США. Таким чином країни Євро-союзу є основними торговельними партнерами Закарпатської області. Особливо це стосується зовнішньоекономічних зв'язків із сусідніми країнами – Угорщиною, Словаччиною, Польщею і Румунією, оскільки частка обсягу зовнішньої торгівлі товарами з ними становить 34,0 % загального обсягу. Основою експорту є машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання. Сьогодні найбільші обсяги продукції область експортує до Угорщини (44,5 % всього експорту товарів), Німеччини (7,3 %), Словаччини (6,7 %), Австрії (7,0 %) і Польщі (5,8 %), а імпортує з таких європейських країн, як Німеччина (11,6 %), Угорщина (9,1 %) та Чехія (6,6 %). Основою імпорту з країн ЄС є електроустаткування і машини з Угорщини і транспортні засоби з Чехії. За підсумками січня–вересня 2014 року питома вага зовнішньої торгівлі товарами області з країнами СНД становить 21,7 % загального товарообігу або 508,2 млн дол. США із від'ємним сальдо –222,9 млн дол. США [14].

Найбільші обсяги експорту товарів спрямовані до Російської Федерації – 134,7 млн дол. США (або 13,1 % загального обсягу), найбільші обсяги імпорту надходять в область із Білорусі – 250,9 млн дол. США (19,1 % загального обсягу) та Російської Федерації – 110,9 млн дол. США (8,5 %). За підсумками січня– вересня 2014 року частка країн Азії, Латинської Америки, Тихоокеанського регіону у загальному товарообороті області становить 14,6 %, питома вага експорту товарів – 1,5%, у загальному обсязі імпорту – 24,9 % [14].

За зазначений період частка країн Азії у загальному товарообороті області становила 13,3%, у тому числі питома вага експорту – 1,1%, а питома вага імпорту – 22,9 % загального обсягу. Найбільші обсяги імпорту надходять у область з Китаю (133,1 млн дол. США (10,2% загального показника імпорту у область) та Тайваню (32,3 млн дол. США – 2,5 %).

За вказаний період питома вага зовнішньої торгівлі товарами області з країнами Америки, Африки та Австралії і Океанії була незначною та характеризується такими показниками: частка зовнішньої торгівлі з країнами Африки – 0,1 % загального товарообороту, країнами Америки – 1,2 %, Австралії та Океанії – 0,03 % загального обсягу зовнішньої торгівлі [14].

Аналіз зовнішньої торгівлі товарами області за січень-травень 2015 року свідчить про спад зовнішньоторговельного обороту у порівнянні з показником аналогічного періоду минулого року на 388 463,9 тис. дол. США (30,3 %). Експорт товарів зменшився на

109 233,0 тис. дол. США (на 19,0 %), а імпорту зменшився на 279 230,9 тис. дол. США (на 39,6 %) [15].

Основними країнами-партнерами Закарпатської області у сфері зовнішньої торгівлі протягом січня–травня 2015 року були: Угорщина, питома вага якої становить 28,0% від загального обсягу зовнішньої торгівлі товарами області; Німеччина – 10,4%; Білорусь – 6,0 %; Китай – 5,8 %; Чеська Республіка – 5,3 %; Російська Федерація – 5,3 %.

Найбільші обсяги експорту товарів в Закарпатській області у звітному періоді здійснено до Угорщини, що становить 43,4 % від загального обсягу експорту товарів області, Польщі – 11,3 % та Німеччини відповідно – 7,0 % Основними країнами-постачальниками товарів у Закарпатську область були: Німеччина – 14,0 %; Білорусь – 12,4 %; Китай – 11,7 %; Угорщина – 11,2 %; Чехія – 7,1 %.

Частка обсягу зовнішньої торгівлі Закарпатської області з сусідніми країнами в цілому, а саме з Угорщиною, Словаччиною, Румунією та Польщею у період січня–травня 2015 року становила 42,0 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі, а їх загальний зовнішньоторговельний оборот становив 373,9 млн дол. США [15].

Сальдо зовнішньоторговельного балансу країн-сусідів, кордони яких межують із Закарпатською областю, було позитивним і становило 216,6 млн дол. США. Значну частку експорту групи товарів у вищезазначеному періоді 2015 р. становили : машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 56,8%; текстильні матеріали та текстильні вироби – 9,0 %; різні промислові товари – 7,6 %; готові харчові продукти – 7,3 %.

Основними товарними позиціями щодо імпорту у січні-травні 2015 року в Закарпатській області були: машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 43,0 % від загального обсягу імпорту товарів в області; мінеральні продукти – 18,0 %; полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них – 10,2 %; текстильні матеріали та текстильні вироби – 9,7 % [15].

Отже можемо зауважити, що саме, Угорщина відіграє особливу роль у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків Закарпатської області, про що свідчать найбільші обсяги зовнішньоторговельного обороту з країнами, що межують із Закарпатською областю та з іншими країнами світу.

Проаналізувавши всі дані можна дійти висновку, що Закарпаття спеціалізується на експортуванні та імпортуванні машин, різного обладнання (електротехнічного) та механізмів. Серед всіх країн-партнерів слід виділити Угорщину, адже вона є одним із найбільших торговельних партнерів Закарпаття. Угорщина відіграє особливу роль у розвитку зовнішньоекономічних

зв'язків Закарпатської області, про що свідчать найбільші обсяги зовнішньоторговельного обороту. Характерно, що завдяки динамічному зростанню зовнішньоторговельних стосунків закарпатських і угорських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, область посідає вагомe місце в українсько-угорському економічному співробітництві загалом. Питома вага прикордонного Закарпаття в товарообміні між Україною та Угорщиною значно перевищує частку області в загальному обсязі української зовнішньої торгівлі.

В основу стратегічних напрямів розвитку транспортної інфраструктури Закарпатської області покладено пріоритет створення максимально сприятливих умов для залучення міжнародних вантажопотоків з дотриманням принципів інтермодальності, багатофункціональності, використання сучасних технологій, тобто створення комплексу з обслуговування вантажних потоків на базі міжнародного транспортно-логістичного центру, який стане природною точкою транзитного вантажопотоку в напрямі Схід-Захід [11].

Отже, співробітництво з іноземними партнерами потребує розвитку для поліпшення економічного стану економіки України не тільки в Закарпатській області, а в цілому. Для досягнення поліпшення становища необхідно подолати непропорційний розвиток регіонів, поступово узгоджувати правові та економічні аспекти розвитку за зразком ЄС, спрямувати на боротьбу з корупцією не лише слова, а й дії. Необхідно провести реформи, які допоможуть розвитку бізнесу, спростити та удосконалити законодавство у сферах, що стосуються бізнесу.

Орієнтація зовнішньої торгівлі України на ринки Євросоюзу та позиції Закарпаття у зовнішній торгівлі з країнами Євросоюзу за рівнем експорту до країн ЄС.

Україна належить до числа країн з розвинутою індустріальною базою і достатньо високим ресурсним потенціалом. На сьогодні в основному вичерпані можливості інерційного зростання, що підтверджено звуженням зовнішнього попиту та надмірним насиченням внутрішнього ринку імпортованими товарами. Національна економіка потребує глибоких перетворень, зокрема у промисловості, сільському господарстві, системах державного і корпоративного управління, що дасть змогу підвищити економічну стійкість країни.

У сучасних умовах економічні перетворення в Україні повинні узгоджуватися з інтеграційними процесами у світовій економіці, з її прогнозними оцінками. Україна має визначити і постійно уточнювати свою перспективу, місце і роль в інтеграційних процесах стосовно США, ЄС, Росії, інших держав та міжнародних організацій [13].

Зовнішня торгівля України, в тому числі і Закарпаття, продовжує процес переорієнтації з

ринків СНД на ринки Євросоюзу, на це вплинув не тільки економічний важіль, але й особлива політична ситуація в країні, свідомість населення та соціальні пріоритети.

Саме тому актуальним є питання міжнародного партнерства регіонів та структурний аналіз експорту з українських областей. Для України 2014 рік став переломним у виборі стратегічних партнерських відносин та геополітичного напрямку країни, про що свідчать і дані зовнішньоторговельних операцій. Торговельна війна з РФ 2014 р. призвела до падіння українського експорту в країни СНД на 31,3%, а до Росії – на 33,7%.

Одним із факторів, які вплинули на ці показники, є набуття чинності автономних

преференцій ЄС, у зв'язку з чим український експорт змінив свою спрямованість у бік Європи. У рамках тристоронньої угоди домовленості між Україною, ЄС і Росією Євросоюз зберіг для України односторонні преференції в торгівлі з країнами ЄС до кінця 2015 року. Це суттєво вплинуло на структуру зовнішньоторговельного балансу України, в якому збільшився обсяг експорту до країн ЄС на 25 %, що привело до зменшення експортної продукції у Росію на 25%. Істотно, що зростання українського експорту в Європу повністю компенсує втрати від зменшення експорту в Росію за цей же період (-24,5% за останні 6 міс. 2014 р.) (рис.2).

Рис.2. Експорт із України у травні–червні 2014 р. у порівнянні з травнем–червнем 2013 р., млрд дол. США [7]

Найбільше від автономних торгових преференцій ЄС вииграє український агросектор. Якщо за підсумками 2013 року обсяг експорту в ЄС переважав над поставками в Росію і країни СНД лише у шести регіонах країни, то через півроку таких регіонів було 13, а наприкінці третього кварталу –

вже 16. І це при тому, що автономні преференції ЄС діяли лише з кінця квітня, а значить їх вплив був лише частковим [7].

До цих регіонів належить і Закарпаття, експорт якого до країн ЄС становив 63%, у той же час, як до СНД лише 22% (рис.3) [8].

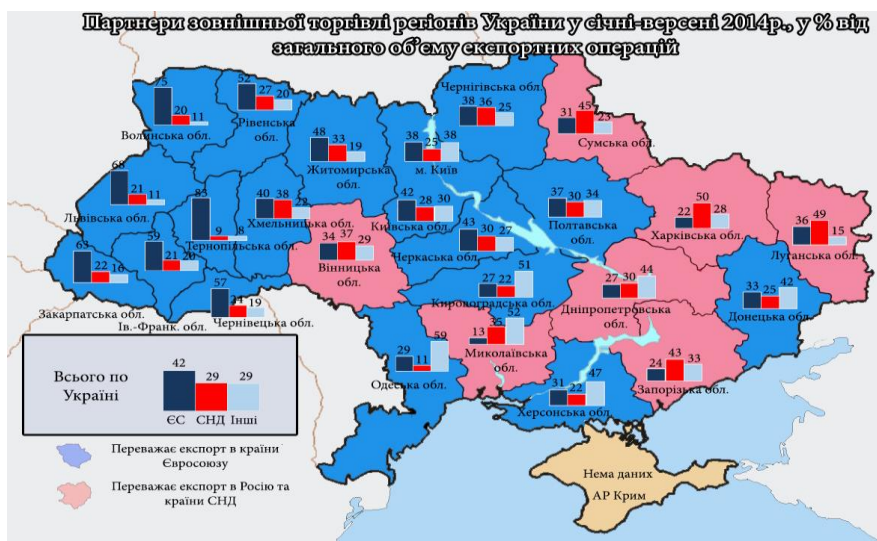

Рис. 3. Партнери з зовнішньої торгівлі регіонів України в січні–вересні 2014 р., у % від загального обсягу експортних операцій [8]

Отже у сучасному вирі подій бачимо зміну акцентів ведення зовнішньоторгових операцій регіону Закарпаття та України в цілому. На це суттєво впливає політична ситуація в країні. На думку автора, суттєвим є також вплив ЄС на Україну, надання їй в односторонньому порядку режиму преференцій для українських товарів, зменшення митних тарифів, надання українським експортерам квот і можливості їх використання. Цікавим є той факт, що Євросоюз планує запровадити режим зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що значною мірою вплине на розвиток Закарпаття і країни загалом.

Враховуючи останні тенденції розвитку співробітництва з транскордонними партнерами України та Закарпаття у зовнішній торгівлі, немає підстав очікувати поліпшення на ринках країн СНД, саме тому експорт до Європи має стати фактором відновлення української економіки. Саме тому уряд має віднайти шляхи підтримки українського експорту як на рівні країни, так і на рівні регіонів.

Транскордонна торгівля України та Закарпаття характеризується стійкими структурними диспропорціями у зміні експортно-імпортних операцій тощо. Зовнішня торгівля країни загалом та безпосередньо із транскордонними партнерами не може стати вагомим чинником соціально-економічного розвитку країни без розробки довгострокової стратегії зовнішньоекономічної діяльності та структурної трансформації економічної системи держави.

Для поліпшення показників міжнародної торгівлі варто звернути увагу на такі аспекти:

- стабілізація політичної та економічної ситуації країни;
- підвищення стандартів та рівня конкурентоспроможності вітчизняних товарів;
- розроблення єдиної стратегії зовнішньоекономічної діяльності країни та і її окремих регіонів;
- забезпечення високого рівня інноваційності вітчизняного товару;
- суттєвий вплив на інвестиційну привабливість регіонів;
- усунення диспропорцій у розвитку регіонів та підвищення їх активності зокрема;
- забезпечення впровадження сучасних енергетичних технологій, інновацій у сферах виробництва.

У загальнонаціональній стратегії зовнішньоекономічної діяльності окреме місце необхідно відвести саме стратегії налагодження ефективного торговельного співробітництва із країнами-сусідами. Це пов'язано із двостороннім ефектом від транскордонної співпраці: з одного боку, без вдосконалення структури економіки не мож-

на очікувати змін у транскордонній торгівлі, проте, з іншого боку, – транскордонне співробітництво є тим інструментом, який через ініціацію спільних проектів, діяльність євро регіонів, транскордонних кластерів та інших форм може позитивно впливати на торговельні процеси. Тому, у подальших дослідженнях у цій сфері, необхідно акцентувати увагу на можливостях та напрямках розробки транскордонних проектів зі стійким впливом на торговельні взаємозв'язки між транскордонними партнерами України [12].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Держави Західної Європи відіграють провідну роль у світогосподарських зв'язках, в управлінні глобальними та регіональними процесами. Саме ці країни є провідними партнерами регіону, що дає можливість транскордонної співпраці, яка потужно впливає на розвиток міжнародних економічних зв'язків, а саме транскордонної торгівлі. Тому роль і значення міжрегіонального економічного співробітництва України, її регіонів набувають нового додаткового стимулу євроінтеграційного розвитку. На сьогодні зовнішньоекономічне співробітництво Закарпаття – прикордонного регіону України та прикордонних з нею регіонів Європейського Союзу – Польщі, Словаччини, Угорщини і Румунії, динамічно розвивається.

Досліджено, що за географічною структурою партнерами Закарпаття у сфері зовнішньої торгівлі за січень – травень 2015 р. були: Угорщина, питома вага якої становить 28,0 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі товарами області; Німеччина – 10,4 %; Білорусь – 6,0%; Китай – 5,8 %; Чеська Республіка – 5,3 %; Російська Федерація – 5,3 %. Найбільші обсяги експорту товарів у Закарпатській області у січні – травні 2015 р. здійснено до Угорщини, що становить 43,4 % від загального обсягу експорту товарів області, Польщі – 11,3 % та Німеччини відповідно – 7,0 %. Основними країнами-постачальниками товарів у Закарпатську область були: Німеччина – 14,0 %; Білорусь – 12,4 %; Китай – 11,7 %; Угорщина – 11,2 %; Чехія – 7,1%.

Досліджено, що більшість регіонів України активніше здійснюють зовнішньоекономічні операції з країнами Європи, ніж зі стратегічним партнером СНД, а саме Росією. Щодо Закарпаття, то можемо констатувати, що експорт до країн ЄС становив 63%, у той же час, як до СНД – лише 22%.

На думку автора, доцільним для прикордонного регіону Закарпаття, як і для України в цілому, є розбудова сучасних транспортних коридорів, забезпечення транзитних потоків через територію нашої країни.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалкін Л.І. Національна економіка / Л.І. Абалкін, М.А. Атрамова, А.І. Олексіїв. – М.: Видавництво «Економіст», 2007. – 864 с.
2. Михайлов В.С. Методичні аспекти розрахунків експортних (імпортних) цін суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України / В.С. Михайлов // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наук. праць НДЕІ Мінекономіки, 2004. – № 5(36). – С.68–72.
3. Кулинич Р.О. Аналіз зовнішньоторговельної діяльності як один із чинників формування обсягу ВВП України. [Електронний ресурс] / Р.О. Кулинич. – Режим доступу : <http://www.univ.km.ua/visnyk/477.pdf>
4. Савко Н. – Торговельний потенціал України // Н. Савко // Журнал «Бізнес» – 2010. – №8. – С.11-12.
5. Давидов Г.М. Аудит: підручник / Г.М. Давидов, І.Г. Давидов, Ю.Г. Давидов та ін; за ред. Г.М. Давидова, М.В. Кужельного. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2009. – 495 с.
6. Кірюхін О. Нові інструменти зовнішньоекономічної діяльності прикордонних регіонів України у посткризовий період / О. Кірюхін, Г. Кулешова, К. Полякова // Часопис соціально-економічної географії. – 2009. – №7(29). – С.163 – 168.
7. Зовнішня торгівля України все більше орієнтується на ринки Євросоюзу. 18.12.2014р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/arch/finance/18dec2014/torgovlya.html>
8. Зовнішня торгівля України все більше орієнтується на ринки Євросоюзу. European Union delegation to Ukraine. Trade and Economic Section. 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/arch/finance/18dec2014/torgovlya.html>
9. Головне управління статистики у Закарпатській області. Про цьогорічну діяльність підприємств Закарпаття на зовнішньому ринку товарів, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prozahid.com/content-16371.html>
10. Найбільшим партнером Закарпаття по зовнішній торгівлі є Угорщина, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakarpattya.net.ua/News/111308-Naibilshym-partnerom-Zakarpattia-po-zovnishnii-torhivli-ie-Uhorshchyna>
11. Артёмов І.В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз: навч. посібник/ І.В. Артёмов. – Ужгород: Ліра, 2007р. – 384с.
12. Короп Б.М. Зовнішня торгівля України з транскордонними партнерами. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2632>
13. Про затвердження державної програми розвитку внутрішнього виробництва: постанова Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2011 р. № 1130 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1130-2011-%D0%BF>
14. Закарпатська обласна державна адміністрація. 27.07.15. Зовнішня торгівля товарами (інформація за 2014 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/11865.htm>
15. Закарпатська обласна державна адміністрація. Зовнішньоекономічна діяльність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/543.htm>

REFERENCES

1. Abalkin, L. I., Atramova M. A. & Oleksiyiv A. I. (2007). *Natsionalna ekonomika* [National Economy]. Moscow: Economist [in Ukrainian].
2. Mykhailov V. S. (2004). *Metodychni aspekty rozrakhunkiv eksportnykh (importnykh) tsin subyektamy zovnishnioekonomichnoyi diyal'nosti Ukrayiny* [Methodical aspects of determining export (import) prices by the subjects of external economic activity of Ukraine]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini. Zbirnyk naukovykh prats' NDEI Minekonomiky – Formation of market relations in Ukraine. A collection of scientific works of the Ministry of Economy*, 5 (36), 68-72 [in Ukrainian].
3. Kulynych R. O. *Analiz zovnishnyotorhivel'noyi diyal'nosti yak odyin iz chynnykiv formuvannya obsyahu VVP Ukrayiny* [Analysis of external economic activity of Ukraine as one of the factors of formation of Ukraine's GDP]. Retrieved from <http://www.univ.km.ua/visnyk/477.pdf> [in Ukrainian].
4. Savko N. (2010). *Torhovel'nyi potentsial Ukrayiny* [Trade potential of Ukraine]. *Zhurnal "Biznes" – "Business" Journal*, 8, 11-12 [in Ukrainian].
5. Davydov H.M., Davydov I. H. & Davydov Yu. H. (2009). *Audyty* [Audit]. 2nd edition. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
6. Kiriukhin O., Kulieshova, H. & Poliakova K. (2009). *Novi instrumenty zovnishnioekonomichnoi diial'nosti prykordonnykh rehioniv Ukrainy u postkryzoviy period* [New tools of foreign economic activity of border regions of Ukraine in the post-crisis period]. *Chasopys sotsial'no-ekonomichnoi heohrafii – The Journal of socio-economic geography*, 7(29), 163 – 168 [in Ukrainian].
7. (2014). *Zovnishnia torhivlia Ukrainy vse bil'she orientuiet'sia na rynky Yevrosoiuzu. [Ukraine's foreign trade is increasingly focused on EU markets]*. European Union delegation to Ukraine. Trade and Economic Section. Retrieved from <http://www.newsru.ua/arch/finance/18dec2014/torgovlya.html> [in Ukrainian].
8. *Holovne upravlinnia statystyky u Zakarpats'kij oblasti. Pro ts'ohorichnu diial'nist' pidpriemstv Zakarpattia na zovnishn'omu rynku tovariv [The Main Department of Statistics in the Transcarpathian region. On this year's business activity on Transcarpathian foreign markets of goods]*. Retrieved from <http://prozahid.com/content-16371.html> [in Ukrainian].

9. *Najbil'shym partnerom Zakarpattia po zovnishnij torhivli ie Uhorschyna [The biggest partner of Transcarpathian region regarding foreign trade is Hungary]*. Retrieved from <http://zakarpattya.net.ua/News/111308-Naibilshym-partnerom-Zakarpattia-po-zovnishnii-torhivli--ie-Uhorshchyna> [in Ukrainian].
10. Art'omov I. V. (2007). *Problemy i perspektyvy vkhodzhennia Ukrainy v Yevropejs'kyj soiuz [Problems and prospects of Ukraine joining the European Union]*. Uzhhorod: Lira [in Ukrainian].
11. Korop B.M. *Zovnishnia torhivlia Ukrainy z transkordonnymy partneramy [Ukraine's foreign trade transboundary partners]*. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2632> [in Ukrainian].
12. *Pro zatverdzhennia derzhavnoi prohramy rozvytku vnutrishn'oho vyrobnytstva: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 veresnia 2011 r. № 1130 [On approval of the state program of development of domestic production: Cabinet of Ministers of Ukraine of September 12, 2011 № 1130]*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1130-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
13. *Zakarpats'ka oblasna derzhavna administratsiia. 27.07.15. Zovnishnia torhivlia tovaramy (informatsiia za 2014 rik) [Zakarpattia Regional State Administration. 07.27.15. Foreign trade of goods (information for 2014)]*. Retrieved from <http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/11865.htm> [in Ukrainian].
14. *Zakarpats'ka oblasna derzhavna administratsiia. Zovnishn'oekonomichna diial'ist' [Zakarpattia Regional State Administration. Foreign economic activity]*. Retrieved from <http://www.carpathia.gov.ua/ua/543.htm> [in Ukrainian].